

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi peruskoululain muuttamisesta ja laiksi lukiolain 17 ja 21 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Lisääntyvä kansainvälinen yhteistyö edellyttää entistä parempaa ja monipuolisempaa kielitaitoa. Esityksessä ehdotetaan kielenopetuksen tehostamiseksi muutoksia peruskoululain ja lukiolain säännöksiin.

Mahdollisuuksia muun kuin koulun opetuskielen käyttämiseen opetuksessa lisättäisiin. Toista kotimaista kieltä ja vierasta kieltä voitaisiin käyttää opetuksessa aina, milloin se on opetuksen kannalta tarkoituksenmukaista. Lisäksi kouluun voisi kuulua yksi tai useampi opetusryhmä, jossa opetus annettaisiin muulla kuin koulun opetuskielellä.

Kaksikielisten oppilaiden äidinkielen ja toisen kotimaisen kielen opetusta lisättäisiin. Myös saamen kielen ja saamenkielistä opetusta tehostettaisiin.

Kielenopetuksen monipuolistamiseksi ehdotetaan lisättäväksi mahdollisuuksia opettaa peruskoulun viidenneltä vuosiluokalta alkaen vapaaehtoisena aineena englannin kieltä.

Jotta koulut voisivat järjestää tehokkaasti esityksessä tarkoitettua opetusta, ehdotetaan peruskoulun ja lukion opetukseen käytettävissä olevaa tuntimäärää eli tuntikehystä korotettavaksi. Korotuksen suuruudesta säädettäisiin asetuksella.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan korotettavaksi suurten peruskoulujen yläasteiden tuntikehystä.

Esitys liittyy valtion vuoden 1991 tulo- ja menoarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 1991.

PERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne ja ehdotetut muutokset

1.1. Yleistä

Kansainvälisen yhteistyön ja vuorovaikutuksen lisääntyminen vaikuttaa suomalaiseen yhteiskuntaan kaikilla yhteiskunta- ja elinkeinoelämän aloilla. Taloudellisen, poliittisen ja kulttuurisen yhteistyön lisääntyminen ja erityisesti Länsi-Euroopan integraatiokehitys vauhdittavat kansainvälistymiskehitystä. Tulevaisuudessa tarvitsemme menestyäksemme yhä parempaa ja yhä useampien vieraiden kielten taitoa. Kansainvälinen yhteistyö edellyttää tai-

toa käyttää vieraita kieliä sekä kotimaassa että ulkomailla.

Molempien kotimaisten kielten taitoa tarvitaan sekä kotimaassa että pohjoismaisissa yhteyksissä. Vieraista kielistä englannin kielen rinnalla ranskan, saksan, venäjän ja ruotsin kielen taidon lisääminen on tullut entistä tärkeämmäksi.

Valtioneuvoston joulukuussa 1984 hyväksymän vuosia 1985—91 koskevan peruskoulun ja lukion kielenopetuksen yleissuunnitelman mukaan suomenkielisissä peruskoulun ala-asteen kouluissa pyritään aikaisempaa suuremmalle osalle ikäluokasta opettamaan ruotsia, saksaa, ranskaa ja venäjää yhteisenä kolmannelta vuo-

siluokalta alkavana kielenä (A-kieli). Ruotsinkielisissä kouluissa opetetaan yhteisenä aineena edelleen pääasiallisesti suomea, mutta englannin osuutta pyritään hieman lisäämään. Suunnitelman mukaan peruskoulun yläasteella tulee pyrkiä siihen, että vähintään 35 prosenttia kahdeksannen vuosiluokan oppilaista valitsee yläasteella alkavan kielen valinnaisaineeksi (C-kieli) ja että täksi kieleksi yhä useammin valitaan ranskan tai venäjän kieli. Kaikkien oppilaiden, jotka ovat aloittaneet ala-asteella A-kielenä muun kuin englannin tai toisen kotimaisen kielen opiskelun, tulisi ottaa yläasteella englannin kieli valinnaisaineeksi. Edelleen suunnitelman mukaan lukiossa tulee pyrkiä siihen, että C-kieltä ja lukion ensimmäiseltä luokalta alkavaa kieltä (D-kieli) opiskelee vähintään 95 prosenttia vuosiluokan oppilaista. Lukiossa aloitettavaksi kieleksi tulisi nykyistä useammin valita ranska tai venäjä.

Viime vuosien vieraiden kielten opiskelijamäärät osoittavat, etteivät valtioneuvoston asettamat kieltenopetuksen tavoitteet ole toteutuneet kaikilta osin. Kehitys on etenkin ala-asteella ollut tavoitteiden suuntaista, mutta melko hidasta. Peruskoulun yläasteella valinnaisena aineena opetettavaa kieltä opiskelevien määrä on kasvanut, mutta kielivalinnat eivät ole juurikaan monipuolistuneet. Etenkin venäjän kielen valinneiden määrä on lisääntynyt hitaasti. Lukiossa valinnaisena aineena opetettavia kieliä opiskelevien määrä on vähentynyt huomattavasti.

Tähän esitykseen sisältyvillä ehdotuksilla pyritään lisäämään ja monipuolistamaan kielten opiskelua peruskouluissa ja lukioissa.

1.2. Vieraskielinen opetus

Peruskoulun ja lukion opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Saamelaiten kotiseutualueella sijaitsevan koulun opetuskieli voi olla myös saame. Peruskoululain (476/83) ja lukiolain (477/83) mukaan toisen kotimaisen kielen ja vieraan kielen opetuksessa saadaan käyttää tätä kieltä opetuskielenä. Muiden aineiden opetuksessa saadaan tilapäisesti käyttää opetuskielenä muuta kuin peruskoulun opetuskieltä kouluhallituksen ohjeiden mukaisesti. Kouluhallitus ei ole antanut eräitä yksittäisiä kouluja lukuunottamatta ohjeita vieraan kielen käytöstä opetuskielenä.

Opetusministeriö on myöntänyt kahdelle kunnalle luvan vieraskielisen opetuksen kokeiluun peruskoulussa ja lukiossa. Lisäksi vieraskielistä opetusta annetaan maamme viidessä vieraskielisessä koulussa. Koulut ovat valtion ylläpitämät Suomalais-venäläinen koulu ja Helsingin ranskalais-suomalainen koulu sekä yksityisten yhteisöjen ylläpitämät Englantilainen koulu, Helsingin kansainvälinen koulu ja Helsingin Saksalainen koulu. Vieraskielisissä kouluissa on oppilaita runsaat 2 300. Koulut sijaitsevat Helsingissä.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi peruskoululain 25 §:n 2 momenttia ja lukiolain 17 §:n 2 momenttia niin, että peruskouluissa ja lukioissa opetuskielenä voidaan käyttää muuta kuin koulun opetuskieltä, milloin se on opetuksen kannalta tarkoituksenmukaista. Muutos tekisi mahdolliseksi järjestää oppiainerajat ylittävää opetusta ja varsinaisia kieltenopetukseen varattuja tunteja lisäämättä muutos parantaisi oppilaiden toisen kotimaisen kielen ja vieraitten kielten taitoja. Muun kielen kuin koulun opetuskielen käyttö jäisi opetusmenetelmänä pitkälti opettajien harkintaan. Oppilaiden mahdollisuuksia seurata opetusta ei kuitenkaan saisi vaarantaa.

Lisäksi peruskoululain 25 §:n 2 momenttiin ja lukiolain 17 §:n 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan peruskouluun ja lukioon voisi kuulua kunnan niin päättäessä yksi tai useampi opetusryhmä, jossa opetus annetaan pysyvästi muulla kuin koulun opetuskielillä. Kysymykseen tulisivat sekä toinen kotimainen kieli että vieras kieli. Muutoksella lisättäisiin kuntien mahdollisuuksia monipuolistaa opetusta oppilaiden kielelliset erityisedellytykset huomioon ottaen. Ehdotuksilla pyritään myös parantamaan kuntien mahdollisuuksia järjestää ulkomailta Suomeen muuttavien lasten opetus. Osallistuminen vieraskielisessä opetusryhmässä annettavaan opetukseen olisi oppilaalle vapaaehtoista.

Vieraskielinen opetus voitaisiin helpoimmin toteuttaa englannin kielellä ja toisella kotimaisella kielellä, koska näihin kieliin on eniten saatavissa kieltä taitavia opettajia ja tarkoituksenmukaista oppimateriaalia. Kuitenkin tulisi pyrkiä myös ranskan-, saksan- ja venäjänkieliseen opetukseen, jottei vieraskielinen opetus keskittyisi muutoinkin eniten luettuihin kieliin.

Vieraskieliset opetusryhmät jäisivät useimmiten pienemmiksi kuin ryhmät, joissa opetus annetaan koulun opetuskielillä. Vieraskielinen

opetus kuluttaisi näin ollen koulun käytettävissä olevaa tuntimäärää oppilasta kohti laskettuna merkittävästi enemmän kuin koulun muu opetus. Vieraskielisen opetuksen tuntikehykseen kohdistaman lisärasituksen vähentämiseksi ehdotetaan peruskoululain 31 §:n 7 momenttiin ja lukiolain 21 §:n 5 momenttiin lisättäväksi säännös, jonka mukaan peruskoulun ja lukion opettamiseen käytettävissä olevaa tuntimäärää voitaisiin korottaa. Korotuksen suuruudesta säädettäisiin asetuksella.

Italukiolain (478/83) 8 §:n perusteella mahdollisuus lisätä vieraskielistä opetusta sekä muodostaa erillisiä vieraskielisiä opetusryhmiä koskisi myös italukioita ja lukion iltalinjoja.

1.3. Kielenopetuksen monipuolistaminen

Yhtenä keinona kielenopetuksen monipuolistamiseksi opetusministeriö on myöntänyt runsaalle kymmenelle kunnalle luvan kokeiluun, jossa viidenneltä vuosiluokalta alkaen voidaan järjestää ranskan, saksan, venäjän ja ruotsin kieltä A-kielenä opiskeleville oppilaille vapaaehtoisena aineena englannin kielen opetusta. Kokeilulla pyritään selvittämään, missä määrin mahdollisuus opiskella englantia viidenneltä vuosiluokalta lähtien lisää A-kielen valintojen monipuolistumista. Kokeilut ovat alkaneeet pääosin lukuvuosina 1987—88 ja 1988—89. Tähän mennessä saadut tulokset osoittavat, että ruotsin, ranskan, saksan ja venäjän opiskelu on kokeilukunnissa lisääntynyt.

Viidenneltä vuosiluokalta alkavan vapaaehtoisen kielen opiskelu on ilman kokeilulupaaikin mahdollista peruskoululain 27 §:n 4 momentin nojalla ruotsinkielisen peruskoulun alasteella ja saamelaiten kotiseutualueella sijaitsevan peruskoulun ala-asteella. Vapaaehtoisena aineena opetetaan yhtä näille oppilaille vierasta kieltä taikka toista kotimaista kieltä sen mukaan kuin peruskouluasetuksen (718/84) 34 §:ssä säädetään. Sen sijaan suomenkielisen peruskoulun ala-asteen opetussuunnitelmaan voi mainitun 27 §:n 4 momentin mukaan vapaaehtoinen aine kuulua vain erityisestä syystä ja lääninhallituksen luvalla. Hallituksen esityksen perusteissa peruskoululaiksi (hall.es. 30/1982 vp.) todetaan, että tämä säännös on tarpeen silloin, kun yksikielisellä ruotsinkielisellä alueella on kunnassa vähintään 13 suomenkielistä oppilasta, joille kunta on velvollinen järjestämään opetusta, tai kun kunta

muutoin on järjestänyt koulutuksen kielelliselle vähemmistölle suomen kielellä. Nämä oppilaat saattavat joutua yläasteen kouluun, jossa kolmannella luokalla aloitettu kieli on toinen kuin heidän kotikunnassaan aloitettu kieli. Hallituksen esityksen perusteluissa esitetyn tulkinnan vuoksi säännöstä ei ole sovellettu vapaaehtoisen aineen sisällyttämiseen suomenkielisten peruskoulujen opetussuunnitelmiin suomenkielissä eikä kaksikielissä kunnissa.

Esityksessä ehdotetaan kielivalintojen monipuolistamiseksi vapaaehtoisen kielen opetuksen laajentamista. Peruskoululain 27 §:n 4 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että peruskoulun ala-asteen opetussuunnitelmaan voisi kuulua yksi vapaaehtoinen aine. Tarkemmat säännökset vapaaehtoisesta aineesta otettaisiin asetukseen. Tarkoituksena on, että vapaaehtoisena aineena olisi suomenkielisten peruskoulujen ala-asteella englanti. Vapaaehtoisen aineen sisällyttäminen opetussuunnitelmaan ehdotetaan jätettäväksi kunnan ratkaistavaksi, eikä lääninhallituksen lupaa tarvittaisi.

Peruskoululain 31 §:n 5 momentin nojalla oppiaineiden opettamiseen käytettävää tuntimäärää saadaan korottaa kahdella tunnilla seuraavasta perusopetusryhmää varten, jossa annetaan vapaaehtoisen aineen opetusta.

Milloin yläasteen opetussuunnitelmaan kuuluu A-kielenä muu vieras kieli kuin englannin kieli, yläasteen opetussuunnitelmaan tulee peruskouluasetuksen 35 §:n 4 momentin mukaan kuulua valinnaisena aineena englannin kieli. Valinnaisia aineita opetetaan yläasteen kahdeksannella ja yhdeksännellä vuosiluokalla. Kun oppilas voisi ehdotuksen mukaan valita englannin kielen vapaaehtoiseksi aineeksi peruskoulun ala-asteen viidenneltä vuosiluokalta, keskeytyisi englannin opetus yläasteen seitsemännellä vuosiluokalla. Jotta englannin opetusta voitaisiin näissä tapauksissa keskeytyksettä jatkaa, ehdotetaan lainmuutoksen yhteydessä peruskouluasetusta muutettavaksi siten, että valinnaisena aineena olevaa englannin kieltä voitaisiin opettaa kaikilla yläasteen vuosiluokilla niille oppilaille, jotka ovat aloittaneet englannin kielen vapaaehtoisena aineena ala-asteella. Muutos edellyttää myös valtioneuvoston helmikuussa 1985 tekemän peruskoulun tuntijakoa koskevan päätöksen tarkistamista.

1.4. Kaksikielisten oppilaiden äidinkielen ja toisen kotimaisen kielen opetuksen tehostaminen

Käsitteellä kaksikielisyys on useita eri merkityksiä. Kaksikielisyydellä tarkoitetaan esimerkiksi taitoa toimia kahdella kielellä, kaksikielisiä tietoja ja taitoja sekä kaksikielistä asennetta. Tässä esityksessä kaksikielisiä oppilaita tarkoitetaan sellaisia oppilaita, joiden koti on kaksikielinen ja jotka kotona, ainakin jossain määrin, puhuvat ruotsia ja suomea, sekä sitä huomattavaa ryhmää oppilaita, jotka kodin ulkopuolella ovat saavuttaneet hyvän toisen kotimaisen kielen taidon. Kaksikielisiä oppilaita on sekä suomenkielisisä että ruotsinkielisissä kouluissa. Suomen kielen valta-aseman perusteella ruotsinkielisten koulujen kaksikielisillä oppilailla on kuitenkin syvempi ja sujuvampi toisen kotimaisen kielen taito kuin suomenkielisten koulujen oppilailla. Suomenkielisten koulujen kaksikielisillä oppilailla ruotsi jää usein heikohkoksi toiseksi kotikieleksi.

Ruotsinkielisissä kouluissa on kaksikielisiä oppilaita noin 900 kutakin vuosiluokkaa kohti. Tämä on noin 25 prosenttia kaikista ruotsinkielisistä kouluja käyvistä oppilaista. Kaksikielisten osuus vaihtelee kuitenkin alueellisesti suuresti. Eniten kaksikielisiä oppilaita on sekä suhteellisesti että absoluuttisesti pääkaupunkiseudulla ja eräissä muissa kaupungeissa (esimerkiksi Turku, Vaasa, Kokkola ja Kristiinankaupunki) sekä kunnissa, jotka sijaitsevat kielirajalla, (esimerkiksi Ruotsinpyhtää, Lapinjärvi, Lohja, Pohja, Parainen ja Kruunupyö). Kaksikielisiä oppilaita on paljon myös eräiden yksikielisten suomenkielisten kuntien ruotsinkielisissä kouluissa (Tampereella, Kotkassa, Porissa ja Oulussa).

Suomenkielisissä kouluissa kaksikielisiä oppilaita on lähinnä vain rannikkoseutujen kunnissa. Selvitysten mukaan rannikkoseutujen kunnissa täysin kaksikielisten oppilaiden osuus on noin kolme prosenttia kaikista suomenkielisten koulujen oppilaista eli noin 400 oppilasta vuosiluokkaa kohti. Sellaisten oppilaiden, jotka toisinaan käyttävät toista kieltä kotonaan, mutta joita ei voida varsinaisesti pitää kaksikielisinä, osuus on sen sijaan osoittautunut suureksi noin 15 prosentiksi näiden koulujen kaikista oppilaista. Tämä on noin 2 000 oppilasta vuosiluokkaa kohti. Oppilaiden määrä vaihtelee alueellisesti suuresti. Suurin ryhmä oppilaita on pääkaupunkiseudulla, mutta suh-

teellinen osuus on suuri myös eräillä pienemmillä paikkakunnilla, joissa eri kieliryhmiin kuuluvien osuus väestöstä on lähes yhtä suuri (Vaasa, Porvoo ja Parainen).

Kaksikieliset oppilaat ovat merkittävässä asemassa ajateltaessa sekä kotimaisia tarpeita että pohjoismaista yhteistyötä. On tärkeää, että koulu pystyy säilyttämään näiden oppilaiden kaksikielisyyden ja entisestään parantamaan heidän kielitaitoaan. Hallitus on ohjelmassaan asettanut tavoitteeksi kehittää kaksikielisten lasten toisen kotimaisen kielen opetusta.

Koska kaksikieliset oppilaat osaavat toista kotimaista kieltä paremmin kuin heidän yksikieliset oppilastoverinsa, ei ole tarkoituksenmukaista, että he opiskelevat toista kotimaista kieltä saman alkeista lähtevän opetussuunnitelman mukaan kuin yksikieliset oppilaat. Kaksikielisille oppilaille pitäisi voida tarjota vaativampaa toisen kotimaisen kielen opetusta. Toisaalta kaksikielisillä oppilailla saattaa olla vaikeuksia koulun opetuskielessä, joten heille tulisi tarjota siinä lisäopetusta.

Esityksessä ehdotetaan kaksikielisten oppilaiden opetuksen tehostamiseksi muutettavaksi peruskoululain 31 §:n 7 momenttia siten, että siinä valtuutetaan säätämään asetuksella kaksikielisten oppilaiden äidinkielen ja toisen kotimaisen kielen opettamiseen käytettävän tuntimäärän korottamisesta. Vastaava muutos ehdotetaan tehtäväksi myös lukiolain 21 §:n 5 momenttiin. Lukiolain 21 §:n 5 momenttiin nykyisin sisältyvä säännös, jonka mukaan valtioneuvosto päättää tarvittaessa lukion opetusryhmien muodostamisen perusteista, poistetaan samalla tarpeettomana.

Asetuksessa olisi tarkoitus säätää korotuksen suuruudeksi toisen kotimaisen kielen opetuksen eriyttämiseksi ruotsinkielisten peruskoulujen ala-asteella ja suomenkielisten peruskoulujen yläasteella sekä ruotsinkielisissä ja suomenkielisissä lukioissa tunti viikossa, mikäli peruskoulun perusopetusryhmässä on vähintään viisi ja lukion perusopetusryhmässä vähintään kahdeksan kaksikielistä oppilasta. Ruotsinkielisissä peruskouluissa ja lukioissa saataisiin vastaavasti opetukseen käytettävää tuntimäärää korottaa yhdellä tunnilla viikossa äidinkielen opetuksen eriyttämiseksi, mikäli koulun perusopetusryhmässä on vähintään viisi ja lukion perusopetusryhmässä vähintään kahdeksan oppilasta, joilla on vaikeuksia koulun opetuskielessä.

1.5. Saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen tehostaminen

Peruskoulusäännökset velvoittavat kunnan järjestämään saamelaisten kotiseutualueella asuville oppilaille opetusta saamen kielellä ja saamen kielessä. Koska kahden kielen käyttäminen samassa opetusryhmässä tuottaa ylivoimaisia vaikeuksia, on saamen kielen huomioon ottamiseksi koulun oppilaita jaettava erikseen opetettaviin ryhmiin opetuskielen tai opetettavan aineen mukaan. Koulu saa lisävoimavaroja vain vapaaehtoisena aineena opetettavan saamen kielen opetukseen. Muu saamen kieleen liittyvä opetus kuluttaa koulun käytettävissä olevien opetustuntien määrää ja merkitsee selkeää lisärasitusta, jota muilla vastaavankokoisilla kouluilla ei ole. Peruskoulun ala-asteella tapahtuvaa saamen kielistä opetusta on voitu helpottaa opetusministeriön myöntämällä poikkeuksilla palkata ylimääräinen luokanopettaja. Kun ala-asteen tuntikehys määräytyy virkojen lukumäärän perusteella, merkitsee lupa samalla myös opetukseen käytettävissä olevan tuntimäärän lisääntymistä. Yläasteen tuntikehys lasketaan vuosiluokkien ja oppilaiden määrän mukaan, minkä vuoksi pelkästään oikeus ylimääräisen viran perustamiseen ei tuo helpotusta opetuksen järjestämiseen.

Saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen tehostamiseksi ehdotetaan peruskoululain 31 §:n 7 momenttia muutettavaksi niin, että saamelaisten kotiseutualueella sijaitsevan peruskoulun yläasteen opetukseen käytettävissä olevaa tuntimäärää voitaisiin korottaa. Korotuksen suuruudesta säädettäisiin asetuksella.

Esityksessä saamen kielen opetusta ehdotetaan tehostettavaksi lisäksi siten, että peruskoululain 27 §:n 2 momenttiin otettaisiin säännös, jonka mukaan saamelaisten kotiseutualueella asuvalle oppilaalle voitaisiin opettaa vieraana kielenä saamen kieltä. Saamen kielen A-kieleksi valinneille oppilaille olisi tarkoituksenmukaista tarjota mahdollisuus valita englannin kieli vapaaehtoisena viidenneltä luokalta alkavana kielenä. Pykälän 2 momenttia täsmennettäisiin muutoksen yhteydessä siten, että saamen kielen ja suomen kielen opettamiseen äidinkielen oppiaineena edellytetään oppilaan huoltajan suostumus.

1.6. Suurten yläasteiden tuntikehysten korottaminen

Peruskoululain 31 §:n 2 momentissa säädetään peruskoulun yläasteella opetussuunnitelmassa vahvistettujen oppiaineiden opettamiseen käytettävästä tuntimäärästä eli tuntikehyksestä. Säännöksen mukaan peruskoulun yläasteella saadaan käyttää opettamiseen kuitenkin koulun vuosiluokkaa kohti enintään 35 tuntia ja kutakin oppilasta kohti enintään puolituntia tuntia viikossa. Säännös sisältää lisäksi erityisen laskentamallin yksisarjaisia yläasteen kouluja varten. Tuntikehyksestä osa käytetään luokkamuotoiseen oppilaanohjaukseen ja tukiopetukseen. Tarkemmat säännökset tuntikehysten käyttämisestä ovat peruskouluasetuksen 45 §:n 2 momentissa.

Tuntikehysten laskentatavasta johtuu, että oppilasta kohti yläasteen koulun käyttöön tuleva tuntimäärä pienenee koulun oppilasmäärän kasvaessa, koska vuosiluokkaa kohti laskettavan tuntimäärän osuus koko tuntikehyksestä samalla suhteellisesti pienenee. Opetusministeriön asettaman tuntikehystyöryhmän kokoama tilastoaineisto ja muut tuntikehysten käyttämisestä saadut kokemukset osoittavat, että suurimmat yläasteen koulut ovat muita kouluja huonommassa asemassa opetusryhmiä muodostettaessa. Tästä syystä suurten yläasteen koulujen tuntikehystä tulisi korottaa. Korotus lisäisi mahdollisuuksia muun ohella kielenopetuksen tehostamiseen.

Tuntikehysten tarkistamisen lähtökohdaksi ehdotetaan, että peruskoulun yläasteen tuntikehys olisi aina vähintään 1,7 tuntia oppilasta kohti. Peruskoululain 31 §:n 2 momentin tuntikehysten laskentatapaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että mikäli peruskoulun yläasteen oppilasmäärä on vähintään 525, oppilasta kohti saadaan käyttää yhteensä enintään 1,7 tuntia viikossa. Tällöin koulu ei saisi käyttöönsä vuosiluokkakohtaista tuntimäärää.

2. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu opetusministeriössä.

Kielenopetuksen monipuolistamista ja kaksikielisten oppilaiden opetuksen tehostamista koskevat ehdotukset perustuvat opetusministeriön 31 päivänä tammikuuta 1989 asettaman koulutoimen sääntelyn purkutyöryhmän ja 12 päivänä tammikuuta 1989 asettaman kieliohjel-

man monipuolistamista ja oppilaalle vieraalla kielellä annettavaa opetusta selvittäneen työryhmän sekä 14 päivänä helmikuuta 1989 asettaman kaksikielisyystyöryhmän muistioihin (opetusministeriön työryhmien muistioita 1989:47, 1989:61 ja 1990:16). Suurten yläasteiden tuntikehyksen korottamista koskevat ehdotukset perustuvat opetusministeriön 24 päivänä huhtikuuta 1980 asettaman tuntikehystyöryhmän muistioon (opetusministeriön työryhmien muistioita 1989:63).

3. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Vieraskielisen opetuksen antaminen on kuntien harkinnassa. Kuntien mahdollisuudet opetuksen järjestämiseen ovat hyvin erilaiset. Vieraskielisten opetusryhmien määrää jäänee ainakin alkuvaiheessa melko vähäiseksi. Vieraalla kielellä annettavan opetuksen järjestäminen edellyttäne myös virkaehtosopimuksen tarkistamista. Uudistuksen aiheuttamien lisäkustannusten määrä lieene vuonna 1991 noin 3,0 miljoonaa markkaa, josta valtionosuus on noin 2,0 miljoonaa markkaa.

Kielenopetuksen yleissuunnitelmassa on asetettu tavoitteeksi, että lukuvuonna 1991—1992 aloitaisi peruskoulun kolmannelta luokalta ruotsin, ranskan, saksan ja venäjän opiskelun yhteensä 8 800 oppilasta. Näistä opiskelisi vieraskielisissä kouluissa noin 200 oppilasta. Näin ollen muissa peruskouluissa aloitaisi kyseisten kielten opiskelun yhteensä noin 8 600 oppilasta. Mikäli näistä oppilaista aloitaisi vapaaehtoisin kielen opiskelun viidenneltä luokalta noin 80 prosenttia eli noin 6 900 oppilasta, aiheutuisi siitä lisäkustannuksia noin 8,2 miljoonaa markkaa, josta valtionosuus olisi noin 5,9 miljoonaa markkaa. Vuonna 1991 valtiolle aiheutuisi lisäkustannuksia enintään noin 2,8 miljoonaa markkaa.

Kaksikielisten oppilaiden äidinkielen ja toisen kotimaisen kielen opetuksen tuntikehyksen korottamisesta aiheutuisi enintään noin 8,3 miljoonan markan vuotuiset lisäkustannukset, joista valtionosuus olisi noin 5,8 miljoonaa markkaa. Vuonna 1991 valtiolle aiheutuisi lisä-

kustannuksia enintään noin 2,8 miljoonaa markkaa.

Saamelaisten kotiseutualueella sijaitsevien yläasteen koulujen tuntikehyksen korotuksen aiheuttamat lisäkustannukset ovat vähäiset, arviolta noin 0,5 miljoonaa markkaa lukuvuodessa, josta valtionosuus olisi noin 0,4 miljoonaa markkaa. Vuonna 1991 lisäkustannukset olisivat noin 0,2 miljoonaa markkaa.

Ehdotetun suurten yläasteiden tuntikehyksen laskentamallin tuoma korotus koskisi 29 koulua. Näissä kouluissa on noin 18 000 oppilasta, mikä määrä on noin kymmenen prosenttia kaikista yläasteen koulujen oppilaista. Ehdotettu laskentamalli tuottaa lukuvuonna 1991—92 arviolta noin 520 tuntia enemmän kuin peruskoululain 31 §:n 2 momentin mukainen laskentamalli. Tästä aiheutuu yhteensä 2,5 miljoonan markan lisäkustannukset, josta valtionosuus on noin 1,8 miljoonaa markkaa. Vuonna 1991 valtiolle aiheutuisi lisäkustannuksia noin 0,8 miljoonaa markkaa.

Esitykseen sisältyvien ehdotusten toteuttamisesta aiheutuisi valtiolle vuonna 1991 lisäkustannuksia kaiken kaikkiaan noin 9,0 miljoonaa markkaa

4. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Lakien muuttaminen edellyttää muutoksia peruskouluasetukseen ja lukioasetukseen (719/84) sekä valtioneuvoston helmikuussa 1985 tekemiin päätöksiin peruskoulun ja lukion tunti- jaosta.

5. Voimaantulo

Esitys liittyy valtion vuoden 1991 tulo- ja menoarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan 1 päivänä elokuuta 1991.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

L a k i

peruskoululain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 27 päivänä toukokuuta 1983 annetun peruskoululain (476/83) 25 §:n 2 momentti, 27 §:n 2 ja 4 momentti sekä 31 §:n 2 ja 7 momentti,
 näistä 31 §:n 2 ja 7 momentti sellaisina kuin ne ovat 3 päivänä helmikuuta 1984 annetussa laissa (132/84), seuraavasti:

25 §

Opetuskielenä voidaan käyttää muutakin kuin koulun opetuskieltä, milloin se on opetuksen kannalta tarkoituksenmukaista. Peruskouluun voi lisäksi kuulua yksi tai useampi opetusryhmä, jossa opetus annetaan muulla kuin peruskoulun opetuskielellä. Viimeksi mainittuun opetukseen osallistuminen on oppilaille vapaaehtoista.

27 §

Peruskoulun ala-asteella opetetaan yhteisenä aineena joko toista kotimaista kieltä tai vierasta kieltä ja yläasteella sekä toista kotimaista kieltä että vierasta kieltä. Saamelaisten kotiseutualueella asuvalle oppilaalle voidaan opettaa oppilaan huoltajan suostumuksella äidinkielen oppiaineena saamen kieltä ja suomen kieltä sekä vieraana kielenä saamen kieltä sen mukaan kuin opetussuunnitelmassa määrätään. Opetussuunnitelmaan voi kuulua muitakin aineksella säädettyjä, peruskoulun tehtävään kuuluvia oppiaineita.

Peruskoulun opetussuunnitelmaan voi kuulua myös vapaaehtoinen aine sen mukaan kuin asetuksella säädetään.

31 §

Peruskoulun yläasteella saadaan käyttää opetussuunnitelmassa vahvistettujen oppiaineiden opettamiseen kutakin koulun vuosiluokkaa kohti enintään 35 tuntia sekä kutakin oppilasta kohti enintään puolitoista tuntia viikossa. Milloin vuosiluokalla on vain yksi perusopetusryhmä, saadaan edellä tässä momentissa säädetystä poiketen tällaista vuosiluokkaa kohti käyttää kuitenkin kaikkiaan 56 tuntia viikossa sekä, jos tällaisen perusopetusryhmän koko on enemmän kuin 24 oppilasta, enintään kolme tuntia viikossa kutakin mainitun oppilasmäärän ylittävää oppilasta kohti. Jos peruskoulun yläasteella on vähintään 525 oppilasta, saadaan opettamiseen edellä tässä momentissa säädetystä poiketen käyttää yhteensä enintään 1,7 tuntia viikossa oppilasta kohti.

Erityisopetukseen, 4 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettuun opetukseen, vieraskieliseen opetukseen, kaksikielisten oppilaiden äidinkielen ja toisen kotimaisen kielen opetukseen sekä saamelaisten kotiseutualueella sijaitsevan peruskoulun yläasteen opetukseen käytettävästä tuntimäärästä on voimassa, mitä asetuksella säädetään.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 1991.

2.

Laki**lukiolain 17 ja 21 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 27 päivänä toukokuuta 1983 annetun lukiolain (477/83) 17 §:n 2 momentti ja 21 §:n 5 momentti,
sellaisena kuin näistä on 21 §:n 5 momentti 3 päivänä helmikuuta 1984 annetussa laissa (133/84), seuraavasti:

17 §

Opetuskielenä voidaan käyttää muutakin kuin lukion opetuskieltä, milloin se on opetuksen kannalta tarkoituksenmukaista. Lisäksi lukioon voi kuulua yksi tai useampi opetusryhmä, jossa opetus annetaan muulla kuin lukion opetuskielellä. Viimeksi mainittuun opetukseen osallistuminen on oppilaalle vapaaehtoista.

21 §

Vieraskieliseen opetukseen sekä kaksikielisten oppilaiden äidinkielen ja toisen kotimaisen kielen opetukseen käytettävissä olevasta tuntimäärästä on voimassa, mitä asetuksella säädetään.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 1991

Helsingissä 5 päivänä lokakuuta 1990

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Opetusministeri *Ole Norrback*

1.

L a k i

peruskoululain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 27 päivänä toukokuuta 1983 annetun peruskoululain (476/83) 25 §:n 2 momentti, 27 §:n 2 ja 4 momentti sekä 31 §:n 2 ja 7 momentti,
 näistä 31 §:n 2 ja 7 momentti sellaisina kuin ne ovat 3 päivänä helmikuuta 1984 annetussa laissa (132/84), seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

25 §

 Toisen kotimaisen kielen ja vieraan kielen opetuksessa saadaan käyttää tätä kieltä opetuskielenä. Muiden aineiden opetuksessa saadaan tilapäisesti käyttää opetuskielenä muuta kuin peruskoulun opetuskieltä *kouluhallituksen ohjeiden mukaan*.

Opetuskielenä voidaan käyttää muutakin kuin koulun opetuskieltä, milloin se on opetuksen kannalta tarkoituksenmukaista. Peruskouluun voi lisäksi kuulua yksi tai useampi opetusryhmä, jossa opetus annetaan muulla kuin peruskoulun opetuskielellä. Viimeksi mainittuun opetukseen osallistuminen on oppilaalle vapaaehtoista.

27 §

 Peruskoulun ala-asteella opetetaan yhteisenä aineena joko toista kotimaista kieltä tai vierasta kieltä ja yläasteella sekä toista kotimaista kieltä että vierasta kieltä. Saamelaiden kotiseutalueella asuvalle oppilaalle voidaan opettaa äidinkielen oppiaineena saamen kieltä ja suomen kieltä sen mukaan kuin opetussuunnitelmassa määrätään. Opetussuunnitelmaan voi kuulua muitakin asetuksella säädettäviä, peruskoulun tehtävään kuuluvia oppiaineita.

 Peruskoulun ala-asteella opetetaan yhteisenä aineena joko toista kotimaista kieltä tai vierasta kieltä ja yläasteella sekä toista kotimaista kieltä että vierasta kieltä. Saamelaiden kotiseutalueella asuvalle oppilaalle voidaan opettaa *oppilaan huoltajan suostumuksella* äidinkielen oppiaineena saamen kieltä ja suomen kieltä *sekä vieraana kielenä saamen kieltä* sen mukaan kuin opetussuunnitelmassa määrätään. Opetussuunnitelmaan voi kuulua muitakin asetuksella säädettäviä, peruskoulun tehtävään kuuluvia oppiaineita.

 Ruotsinkielisen peruskoulun ala-asteen ja saamelaiden kotiseutalueella sijaitsevan peruskoulun ala-asteen opetussuunnitelmaan voi kuulua myös yksi vapaaehtoinen aine. Suomenkielisen peruskoulun ala-asteen opetussuunnitelmaan voi *erityisestä syystä lääninhallituksen luvalla* kuulua yksi vapaaehtoinen aine.

 Peruskoulun opetussuunnitelmaan voi kuulua myös vapaaehtoinen aine sen mukaan kuin asetuksella säädetään.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

31 §

Peruskoulun yläasteella saadaan käyttää opetussuunnitelmassa vahvistettujen oppiaineiden opettamiseen kutakin koulun vuosiluokkaa kohti enintään 35 tuntia sekä kutakin oppilasta kohti enintään puolitoista tuntia viikossa. Milloin vuosiluokalla on vain yksi perusopetusryhmä, saadaan edellä tässä momentissa säädetystä poiketen tällaista vuosiluokkaa kohti käyttää kuitenkin kaikkiaan 56 tuntia viikossa sekä, jos tällaisen perusopetusryhmän koko on enemmän kuin 24 oppilasta, enintään kolme tuntia viikossa kutakin mainitun oppilasmäärän ylittävää oppilasta kohti.

Erityisopetukseen ja 4 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettuun opetukseen käytettävästä tuntimäärästä säädetään asetuksella.

Peruskoulun yläasteella saadaan käyttää opetussuunnitelmassa vahvistettujen oppiaineiden opettamiseen kutakin koulun vuosiluokkaa kohti enintään 35 tuntia sekä kutakin oppilasta kohti enintään puolitoista tuntia viikossa. Milloin vuosiluokalla on vain yksi perusopetusryhmä, saadaan edellä tässä momentissa säädetystä poiketen tällaista vuosiluokkaa kohti käyttää kuitenkin kaikkiaan 56 tuntia viikossa sekä, jos tällaisen perusopetusryhmän koko on enemmän kuin 24 oppilasta, enintään kolme tuntia viikossa kutakin mainitun oppilasmäärän ylittävää oppilasta kohti. *Jos peruskoulun yläasteella on vähintään 525 oppilasta, saadaan opettamiseen edellä tässä momentissa säädetystä poiketen käyttää yhteensä enintään 1,7 tuntia viikossa oppilasta kohti.*

Erityisopetukseen, 4 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettuun opetukseen, vieraskieliseen opetukseen, kaksikielisten oppilaiden äidinkielen ja toisen kotimaisen kielen opetukseen sekä saamelaisten kotiseutualueella sijaitsevan peruskoulun yläasteen opetukseen käytettävästä tuntimäärästä on voimassa, mitä asetuksella säädetään.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 1991.

2.

Laki

lukiolain 17 ja 21 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 27 päivänä toukokuuta 1983 annetun lukiolain (477/83) 17 §:n 2 momentti ja 21 §:n 5 momentti,
sellaisena kuin näistä on 21 §:n 5 momentti 3 päivänä helmikuuta 1984 annetussa laissa (133/84), seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

17 §

Toisen kotimaisen kielen ja vieraan kielen opetuksessa saadaan käyttää tätä kieltä opetus-

Opetuskielenä voidaan käyttää muutakin kuin lukion opetuskieltä, milloin se on opetus-

Voimassa oleva laki

kielenä. Muiden aineiden opetuksessa saadaan tilapäisesti käyttää opetuskielenä muuta kuin lukion opetuskieltä *kouluhallituksen ohjeiden mukaan*.

Ehdotus

sen kannalta tarkoituksenmukaista. Lisäksi lukioon voi kuulua yksi tai useampi opetusryhmä, jossa opetus annetaan muulla kuin lukion opetuskielellä. Viimeksi mainittuun opetukseen osallistuminen on oppilaalle vapaaehtoista.

21 §

— — — — —
Jollei asetuksessa ole toisin säädetty, opetusryhmien muodostamisen perusteista päättää tarvittaessa valtioneuvosto.

— — — — —
Vieraskieliseen opetukseen sekä kaksikielisten oppilaiden äidinkielen ja toisen kotimaisen kielen opetukseen käytettävissä olevasta tuntimäärästä on voimassa, mitä asetuksella säädetään.

— — — — —
Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 1991
— — — — —

